

Svitlana Romaniuk, *Ukraiński dyskurs polityczny w latach 2010–2014. Analiza lingwistyczna*, Warszawa – Iwano-Frankiwnsk 2016, 357 s.

Показовим для будь-якої науки є з'ява нових ідей, напрямів, шкіл, аспектів опису певних явищ, перегляд методологій їхнього студіювання тощо. Такі кардинальні зміни демонструє й сучасна лінгвістика, великою мірою зорієнтована в площину антропоцентризму, що сприяє вияву панорамної репрезентації різноманітних мовних одиниць, їхньої функційно-комунікативної та прагматичної спеціалізації. Благодатним ґрунтом, який вважають вагомою передумовою вдосконалення пошукових стратегій в осмисленні потенціалу мови та її динамічних процесів, а також запорукою формулювання продуктивних узагальнень, безперечно, слугує новітній фактичний матеріал, що знаходить свій вияв зокрема й в українському мас-медійному просторі. Суголосність із зазначеними тенденціями притаманна монографії С. Романюк *Ukraiński dyskurs polityczny w latach 2010–2014. Analiza lingwistyczna*, де авторка вдається до широкоспектрального дослідження живомовної комунікації українських політиків.

Свідомо уникаючи надто розлогого аналізу вступної частини праці (*Wstęp*¹), зазначимо, що в ній чітко окреслено обсяг порушеної проблеми, частково схарактеризовано рівень і методологію її опрацювання, указано на важливість аналізу нового матеріалу. С. Романюк хоч узяла до уваги лінгвістичні ресурси українського політичного дискурсу, проте водночас зацентрувала на дотичних соціологічних, історичних та ін. параметрах. Такий формат уможливив вивчення мови політики та політиків на тлі всього обширу міжпредметної взаємодії:

---

¹ S. Romaniuk, *Ukraiński dyskurs polityczny w latach 2010–2014. Analiza lingwistyczna*, Warszawa – Iwano-Frankiwnsk 2016, с. 13–25.

„Problematyka ta łączy więc badaczy z zakresu socjologii, retoryki, komunikacji, medioznawstwa, psycholingwistyki, komparatystyki czy analizy dyskursu i odwołuje się do interdyscyplinarnego podejścia w badaniu i tłumaczeniu komunikacji społecznej”². У праці відчутна прихильність авторки до України та спрямованих на євроінтеграцію змін у цій державі. Вражає обізнаність молодої дослідниці з політичними подіями та мовними проблемами українців, пов’язаними з болючим процесом невинного проникнення й бездумного вживання російських мов та й російської мови загалом у мовленні людей. Як бачимо зі змісту, монографія С. Романюк присвячена комплексному студіюванню українського політичного дискурсу в різних параметрах і вимірах, хоч, окреслюючи результати свого напрацювання та його перспективу, авторка з властивою їй скромністю зазначає: „Mam świadomość, że w pełni wyczerpujące przedstawienie dyskursu politycznego w jednej pracy nie jest możliwe, stąd proponuję tę analizę jako formę wyjściową do dalszych badań w synchronii czy diachronii lub jako podstawę dla prac komparatystycznych”³.

Логічним продовженням вступної частини є перший розділ рецензованого видання *Współczesne badania nad dyskursem*⁴, який відповідно до традиційно усталеної структури праць такого стибу містить комплекс вихідних метанавчальних постулатів: інформацію про теоретичні засади, процедуру дослідження, термінологічний інструментарій. Докладно аналізуючи фахову літературу з порушеної проблеми, зокрема гідний доробок української лінгвістики в її персоналіях, а також здобутки титулованих науковців зарубіжного мовознавства, С. Романюк не лише інформує про їхні досягнення та висунуті ними теоретичні ідеї, а й подає власні коментарі. Розділ уповні демонструє ерудицію дослідниці та знання різних концепцій. Оперуючи думками багатьох учених, творчо осягаючи й оцінюючи їх, вона запропонувала власний алгоритм вивчення українського політичного дискурсу. Добру обізнаність із науковою літературною засвідчує інформація, пов’язана з дефінуванням термінів, зокрема *дискурс* та *політичний дискурс*, якими авторка послуговується в монографії. Цілком правомірним у цьому разі вважаємо апелювання С. Романюк не тільки до теоретичних праць (монографій, науково-навчальних видань, опублікованих у збірниках статей), де описано сутність розгляданих об’єктів, а й до лексикографічних (словників). Із належним сумлінням дослідниця аналізує найвідоміші в лінгвістичній науковій парадигмі внутрішні класифікації такого багатогранного мовного явища, як політичний дискурс. Демонструючи інтелігентну повагу до висунутих раніше ідей і фахово збалансувавши деякі дискусійні питання, вона висловлює власну аргументацію й переконливо резюмує: „Reasumując, zaproponowanych przez autorów rodzajów znaczeniowych dyskursu politycznego

² *Ibidem*, с. 13.

³ *Ibidem*, с. 18.

⁴ *Ibidem*, с. 27–78.

nie możemy uważać za klasyfikację i podział na podtypy, gdyż mogą one w oczywisty sposób nakładać się na siebie lub wzajemnie wykluczać. Jednocześnie w tej pracy opieram się na materiale, który składa się na pierwsze dwa, bardziej zawężone znaczeniowe wyznaczniki dyskursu politycznego”⁵.

Теоретичною глибиною та аргументаційною виразністю позначений параграф *Kategorie analityczne*⁶, важливим змістовим фрагментом якого є розмежування понять *tekst* і *discurs*. Проаналізувавши низку найвідоміших концепцій, пов’язаних зазвичай із витлумаченням тексту як письмової форми подання певної інформації, а дискурсу – усної, та підпорядкувавши їх основній меті своєї монографії, авторка чітко сформулювала власну засадничу позицію: „Rozumiem i analizuję dyskurs nie tylko jako zbiór tekstów pisanych, lecz przede wszystkim jako mnogość wypowiedzi kreowanych przez określone środowisko, w tym przypadku – polityczne”⁷. Важливою дослідницькою процедурою стало простеження синтезу трьох рівнів лінгвістичної інтерпретації тексту: синтаксичного, семантичного та прагматичного. Переконливість пов’язаних із ними теоретичних положень забезпечив цікавий і вдало дібраний ілюстративний матеріал. У площині дискурсу С. Романюк ескізно розглядає також поняття стилю й жанру. Своєрідним підсумком першого розділу стали узагальнення авторки про взаємодію мовних та соціальних чинників: „...za pomocą analiz językowych można wyłuszczyć istotę działania społecznego, narzędziem którego jest również język, ustalić jego przyczyny i determinanty, oczywiście przy rozsądnym i przemyślanym doborze metod i podejścia badawczego. Procesy społeczne znajdują odbicie w języku, a więc to on kryje w sobie ‘tajemnicę’ tego, jak, co i w jakim celu dzieje się, to z kolei znaczy, że zadaniem badacza jest umieć ‘rozszyfrować’ i wyjaśnić relacje ‘język – praktyka społeczna’”⁸.

Другий розділ *Ukraiński dyskurs polityczny: cechy charakterystyczne*⁹ С. Романюк цілком умотивовано присвячує описові особливостей моделювання політичних текстів. Науково переконливим вважаємо фрагмент монографії, де йдеться про політичні висловлення. Вибудовуючи стратегію цієї частини праці, авторка вдало вплітає міркування науковців у тканину власної інтерпретації аналізованого явища. С. Романюк цілком резонно вважає, що розгляданий різновид висловлення, з одного боку, може бути побудований відповідно до законів риторики, політичної етики, культури мови, а з іншого – ці аспекти не завжди виявляють взаємозв’язок, особливо коли політик прагне образити когось чи поглузувати з когось. У другому випадку дотримання постулатів офіційно-ділового стилю стає неможливим, натомість

⁵ *Ibidem*, с. 41–42.

⁶ *Ibidem*, с. 56–66.

⁷ *Ibidem*, с. 60.

⁸ *Ibidem*, с. 78.

⁹ *Ibidem*, с. 79–120.

першопланового значення набуває широкий спектр емоційно-експресивних ознак переважно з негативним забарвленням, додаткових конотацій та прихований підтекст. Характеризуючи функційне призначення текстів розгляданого стилістичного формату, дослідниця пише: „W takim wypadku należy mówić o świadomym kształtowaniu swoich działań, które w perspektywie mają służyć innym celom, przede wszystkim zapewnieniu władzy. Polityk swoim zachowaniem dyskursywnym wpływa na zjawiska społeczne, nadaje im znaczenie, nie dowolne, a starannie przemyślane, takie, które przyniesie założoną przezeń reakcję i odpowiedź w pewnych kołach, środowisku i społeczeństwie. Takie działania kwalifikuję jako perswazyjne, manipulatorskie lub nawet agresywne, w zależności od stopnia negatywnego wpływu”¹⁰. Панорамну репрезентацію політичної комунікації увиразнює акцентування на поняттях стратегії й тактики як своєрідних засобів маніпуляції, використовуваних українськими представниками влади. За докладного аналізу *переконавання*, що є однією з найпопулярніших форм психологічного впливу на слухача з метою зміни ним своїх думок, а потім і дій, яскраво прозирає власна думка С. Романюк. Погоджуємося з резюмуванням дослідниці: „Aby zdobyć i utrzymać wyborców politycy skutecznie pracują nad tym, jak przekonać ich do swoich racji. Od wyboru środków wpływu na adresata uzależniony jest efekt końcowy – powodzenie bądź nie na scenie politycznej. Jednak aby to się udało, powinny być dobrane i użyte odpowiednie środki. Sztuka odpowiedniego komunikowania się ma przy tym ogromne znaczenie...”¹¹ У площині політичного дискурсу дослідниця розглядає також такі явища, як інтерпретація фактів, маніпуляція, конфлікт, словесна агресія та ін.

Прагнення охопити весь складний механізм українського політичного дискурсу 2010–2014 років ще більшою мірою увиразнює третій розділ монографії *Analiza lingwistyczna ukraińskiego dyskursu politycznego*¹², де авторка, оперуючи мовознавчими термінами, докладно характеризує функційну спеціалізацію різнорівневих одиниць насамперед як вербальних засобів, використовуваних політиками з метою впливу на реципієнтів. Цілком виправданим із позицій задекларованого підходу вважаємо акцентування уваги на низькому рівні комунікативної компетенції представників української влади, які, на жаль, не належно володіють стилістичними та граматичними нині чинними нормами сучасної української літературної мови. До вад такого зразка С. Романюк зараховує паралельне використання двох мов – української та російської, уживання розмовно-просторічної лексики, суржику, сленгу тощо. Зазначені аргументи дали змогу дослідниці переконливо констатувати, що „ukraińscy parlamentarzyści nie znają zasad prawidłowego formułowania wypowiedzi”¹³. Крім того, сучасний

¹⁰ *Ibidem*, с. 82.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, с. 121–301.

¹³ *Ibidem*, с. 123.

український політичний дискурс позиціоновано також з огляду на нові лексеми, які відносно недавно поповнили словниковий склад (наприклад, *тітушки*), а також ті, що репрезентують семантичні зміщення (*піаніст*), докладно проаналізовано одиниці вербальної агресії, зацентровано на превалюванні незакончених та еліптичних речень, риторичних запитань, вигуків, „*tyrowych dla codziennego zachowania i stylu potocznego*”¹⁴. Використовуючи вдало дібраний ілюстративний матеріал, С. Романюк демонструє притаманні досвідченому та вдумливому дослідникові вміння не тільки виявити й описати певні недоліки в мовленні депутатів, а й знаходить пояснення їм та окреслює шляхи розв’язання порушених проблем.

Органічним у третьому розділі монографії вважаємо осмислено-виважений аналіз лексичних одиниць у зв’язку зі змінами, які відбувалися в політичному житті України протягом 2010–2014 років. Переконливу авторську позицію увиразнює вдало дібраний фактичний матеріал, що, з одного боку, ілюструє досліджувані мовні компоненти, а з іншого – віддзеркалює тогочасні події. Зактуалізовані С. Романюк параметри дають змогу їй глибше проникнути в сутність порушеної проблематики, рельєфніше її описати, докладніше схарактеризувати різноманітні за функційним призначенням лексеми, які реалізують політичний дискурс.

Послугуючись традиційним теоретичним надбанням лінгвістики, пов’язаним із класифікацією словникового складу мови, авторка подає докладну типологію української лексики, проте з огляду на головні завдання, які вона ставить у праці, бере до уваги насамперед поділ розгляданих одиниць на стилістично нейтральні та емоційно забарвлені, що найбільшою мірою спрямований на дослідження лексичних ресурсів, використовуваних із метою маніпуляції в політичному дискурсі. Наслідком копіткої роботи є запропоноване С. Романюк оцінно-значеннєве групування слів, що постало на основі ретельно дібраної джерельної бази, зокрема: „*na określenie osób*”, „*na określenie zjawisk*”, „*na określenie działań*”, „*składniki stałych zwrotów, związków frazeologicznych, określających osoby i zjawiska*”¹⁵.

Цінними вважаємо спостереження, пов’язані з порушенням депутатами орфоепічних норм, у межах чого розглянуто т. зв. акання, м’яка вимова приголосних, які відповідно до традицій сучасної української літературної орфоепії повинні бути твердими, і навпаки тверда вимова приголосних перед *i*. Аргументованість висунутих тез не викликає сумніву, оскільки вони мають надійну опору на мовні факти.

До низки ємного поняттєвого апарату, що перебуває в арсеналі дослідниці, варто додати лінгвістичні терміни *сленг*, *жаргон*, *суржик*, ґрунтовний коментар до яких подано на с. 193–212 праці. Не менш репрезентативною

¹⁴ *Ibidem*, с. 132.

¹⁵ *Ibidem*, с. 150–153.

вважаємо інформацію про метафору, іронію, конотації, асоціації, інвективи¹⁶. Запропонований авторкою теоретичний матеріал підкреслює не тільки її майстерність аналізувати пов'язані з порушеною проблематикою наукові концепції, а й уміння виважено й переконливо обґрунтовувати власну позицію. Схвально оцінюємо те, що С. Романюк акцентує на національно-специфічних особливостях розглянутих мовних явищ, вдаючись водночас до їхнього змістового „розкодування”. Із теоретико-методологічними засадами праці логічно гармонуює матеріал про роль фразеологізмів і неofразеологічних одиниць у політичному дискурсі та про особливості їхнього використання, а почасти й надуживання, у мовленні депутатів.

Після трьох логічно пов'язаних розділів, що панорамно презентують цілісну й багатоаспектну модель українського політичного дискурсу 2010–2014 р., уміщено *Uwagi końcowe*¹⁷, які закономірно впливають із тексту праці, поглиблюють основні результати студіювання, употужнюють їхню важливість. Звертає на себе увагу ретельно опрацьований список використаної літератури, на яку часто покликається авторка, і вишукано науковий стиль видання. Завершують працю подані в українському варіанті *Прикінцеві уваги*¹⁸ та написана англійською мовою розлога анотація (*Summary*)¹⁹.

Монографія С. Романюк *Ukraiński dyskurs polityczny w latach 2010–2014. Analiza lingwistyczna*, створення якої стимулювали нові соціально-політичні процеси в Україні, містить виважену концепцію й в окресленому авторкою сенсі постає як нове, свіже дослідження мовленнєвої реальності. Рецензована праця, що є етапною в розвитку лінгвістичної думки й, поза всяким сумнівом, посяде достойне місце в репозитарії новітніх студій, відкриває простір для подальших заглиблень у порушену проблему.

Наталія КОСТУСЯК

¹⁶ *Ibidem*, с. 160–301.

¹⁷ *Ibidem*, с. 302–312.

¹⁸ *Ibidem*, с. 343–350.

¹⁹ *Ibidem*, с. 351–357.